

פרשת וישב

שאמר הרה"ק רבי זושא מאניפאלי זללה"ה צביאור הכתוב (תהלים י, ג) 'כי הלל רשע על תאות נפשו'. שעושה עצמו עניו כהלל, כדי למלאות תאותו, עכ"ד.

ולמדנו מדברים אלו, כי מדת הענוה, לפעמים מעליותא אית בה, כשאדם נכנע בלבו ומחשיב עצמו לאין, אך לפעמים אית בה גריעותא, כשהיא מציאתו להתרשל מתורה ומצוות, ואז אדרבה צריך לקיים מה שאמר (דברי הימים ב י"ז, ו) 'ויגבה לבו דרכי ה'", ולהצין כי מנד נשמתו שהיא חלק א-לוה ממעל, ראוי הוא לגשת אל הקודש, ולשרת לפני ה' בקיום התורה והמצוות.

ובצינו באברהם אבינו שהיה מצויין בצחינה זו, לידע ולהצין מתי להשתמש במדת הענוה, ומתי במדה ההפוכה שהיא גאות דקדושה, כי מחד מצינו שאמר על עצמו (בראשית י"ב, ט) 'ואנכי עפר ואפר', אבל מאידך איתא בגמרא (ירושלמי ברכות פרק ט, הלכה ה): 'אברהם אבינו עשה יצר הרע טוב, ע"כ. וציאר ברב טוב (פרשת וירא, ד"ה וירא אליו), כי השתמש במדות הרעות לצורך עבודת ה', וכגון הגאווה, קיים בה 'ויגבה לבו דרכי ה'', עכ"ד.

ובמסילה נעלה לצאר על פי הדברים האמורים לשון הכתוב וישב יעקב בארץ. פירוש, שהיה יעקב ציטוב הדעת כשהתעסק בענייני דרך ארץ ומשא ומתן, אשר לזה צריך כאמור להשיג תחילה את מדת הענוה. אך שמא תאמר, שאם כל כך גדלה מעלת הענוה, אם כן יש להשתמש בה בכל עת ובכל מקום. ולזה המשך ואמר מגורי אביו. להורות שהיה יעקב צועד בדרכי אביו אברהם, להשתמש במדת הענוה רק במקום הראוי לה, אבל כשהיא מציאתו להתרשל חלילה מתורה ומצוות, היה מתלבש בגאות דקדושה, ומקיים 'ויגבה לבו דרכי ה''.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. וציאר צדכרי ישראל (בפרשתו, ד"ה או יאמר עד שבאו), כי העיקר בכל דבר הוא שיהיה ציטוב הדעת, היינו כשבא להתפלל או לעסוק בתורה, פשיטא שצריך שיהיה ציטוב הדעת וצכוונה, אלא אף כשבא לעסוק בצדק ארץ ובמשא ומתן, צריך גם כן שיהיה ציטוב הדעת, היינו שלא יהיה משוקע בעסק המשא ומתן וצחול על ממונו ואף להעשיר, רק לדעת כי ממך הכל ומיידך נתנו לך, ולהיות סומך וצוטח באמונה וצטחון צהשי"ת, וצכן הוא יפה תורה עם דרך ומלית. וזהו שרמו וישב יעקב בארץ מגורי אביו. פירוש, 'ישב יעקב' - שהיה ציטוב הדעת, צין 'צארך' - היינו צעסק דרך ארץ, וצין 'מגורי אביו' - היינו תורה ותפלה שהם מגורי ומדורי אביו שצטמים, עכ"ד.

ונראה להוסיף ציאר בהקדם מה שכתב בחובות הלבבות (שער הכניעה, פרק י"ב) צמעלת הענוה, כי העניו שמח בחלקו, והוא מסתפק במה שהומין לו צוראו, הן בצחילה, והן במלצושים, והן צשאר צרכי הגוף, ולא כן צעל הגאווה, אפילו אם ישיג עולם ומלואו, לא יהא זה מספיק עצור, ותמיד ירצה יותר, עכ"ד.

ונמצא לפי זה כי כדי שיוכל אדם להיות ציטוב הדעת צעת עסקו צקניני העולם, צריך הוא לרכוש תחילה את מדת הענוה, ואז ממילא לא יהא צחול על ממונו ואף להעשיר, אלא יסתפק במה שמומין לו צוראו.

והנה צייטב לב (פרשת תוה, ד"ה ואתה) כתב, כי כך דרכו של יצר הרע, להקטין האדם בעניו, כדי שלא יתאמן ללכת ממדרגה למדרגה צדרך התורה והמצווה כאחד המיוחד שצעם, אלא יתיר לעצמו תאותיו הצהמיות, אשר לא יאתה לאיש נכד מגזע קודש זרע אברהם יצחק ויעקב, על דרך

וזה יביאהו למנוחת נפשו ומעוט פחדו, יאכל מה שיזדמן לו, וילבש מה שימצא, ויישן באשר ימצא, והמעט מן העולם מספיק לו עם בניעתו. והגאה, כולו לא ימלא מחסורו עם גובה לבו וגאותו, עכ"ד.

(א) וזה לשונו: שישמח בחלקו, כי מי שנכנסה בו הגאווה והגדולה, אין העולם וכל אשר בו מספיק לו לבלבלתו, לגובה לבו ובוזותו מה שהגיע לחלקו ממונו. וכאשר יהיה נכנע, אין לנפשו אצלו שום מעלה, ומה שמזדמן לו מן העולם, הוא מסתפק בו למזונותיו ולספקו.